

IJsselmeer

winter 2012/2013

B E R I C H T E N

Nieuws en informatie over de bescherming van IJsselmeer en Markermeer

Lobke Berkhout: 'IJsselmeer perfect oefenwater voor olympische zeilers'

Ledenvergadering en ledenraadpleging

Dossier Windenergie

Marten Bierman:
IJmeerlijn kan het RRAAM uit

Als vrijwilliger deel van de groep voor de IJsselmeervereniging: zie pagina 2

Colofon

IJsselmeervereniging

Opgericht in maart 1972

Postadres, ledenadministratie en website:
Oude Zijds Burgwal 19a,
1141 AB Monnickendam

Telefoon: 0299-316964
Email: info@ijsselmeervereniging.nl
Website: www.ijselmeervereniging.nl

Lidmaatschap:
Het lidmaatschap gaat u aan voor 1 jaar
en opzeggen kan alléén schriftelijk uiter-
lijk 1 maand voor het einde van
het kalenderjaar.

Kamer van Koophandel: 40624019
rekeningnummer bij de Rabobank:
13.83.65.164
De IJsselmeervereniging is door de
belastingdienst erkend als Algemeen
Nut Beogende Instelling (ANBI-status)

Nummer 2013/1
ISSN: 1571-9448

Redactie:
Barbara van Beijma, Jeroen Determan,
Kees Kortekaas, Frans de Nooy,
Angèle Steentjes en Kees Schouten
(hoofdredacteur)

Eindredactie: Sipke Baarsma,
Angèle Steentjes, Jan Verberne

Foto's van SB@cetera.eu,
Kees Schouten, Jeroen Determan, Rini
Kikkert, Nieuwsbrief Markermeer-
IJmeer

Productie:
Twin Media B.V., Culemborg

Aan dit nummer werkten mee:
Sipke Baarsma, Marten Bierman, Gerard
van Bussel, Jeroen Determan, Rini
Kikkert, Kees Schouten, Angèle Steentjes,
Jos Teeuwisse, Fred Udo, Robin Vermeij

'Het IJsselmeergebied omvat het IJmeer,
de Gouwe, het Markermeer, de
Randmeren en het IJsselmeer, tezamen
1840 km², alsmede de oevers en het
gebied landinwaarts voorzover van
invloed op de kwaliteit en de beleving
van het grote open water.'

Inhoud

Van de voorzitter	3
Actuele berichten	4
Lobke Berkhout: IJsselmeer goed oefenwater zeilsport	6
Schriftelijke ledenraadpleging over samenwerking met VBIJ	9
Windenergie van verschillende kanten	10
Meer en grotere windturbines betekenen beter rendement	10
Windenergie is het (nog) niet waard	12
'Windturbine een industrieel product'	14
Meer weten over windenergie: website-links	15
IJburgs stadsecoloog doet boekje open	16
Column Marten Bierman: IJmeerlijn kan het RRAAM uit	18
32 verrassingen aan de voormalige Zuiderzee	19
Ir. Marten Biermanprijs	20

Vrijwilligers *gevraagd*

De IJsselmeervereniging is een echte vrijwilligersorganisatie. De vereniging wil bevorderen dat het IJsselmeer en naaste omgeving op een verantwoorde wijze worden beheerd in landschappelijk, natuurlijk, milieuhygiënisch, waterhuishoudkundig, cultuurhistorisch, recreatief en economisch opzicht. Zij zet zich in voor behoud van het weidse landschap.

Wilt u deel uitmaken van de enthousiaste groep vrijwilligers, neem dan contact op met Kees Schouten,
info@ijsselmeervereniging.nl.

Voorwoord

Het bestuur van de IJsselmeervereniging kijkt met genoegen terug op een geslaagd jubileumjaar. Vooral in promotioneel opzicht was dit een succes. Er was een prachtige jubileumviering in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen. Hoogtepunten van die bijeenkomst waren, naast de grote opkomst van leden, de koninklijke onderscheiding voor ons bestuurslid Jan Baron en de presentatie van het boek *Pittoreske reis langs de dode steden van de Zuiderzee*, in 1873 geschreven door de Fransman Henry Havard en nu vertaald door Lex Wapenaar. Van dit boek is onlangs zelfs een tweede druk verschenen. Ook waren er twee tentoonstellingen rond dit boek in het Westfries Museum en in het Zuiderzeemuseum. Deze laatste tentoonstelling kunt u nog steeds bezoeken.

Voorzitter Jos Teeuwisse.

In november was onze Algemene Leden Vergadering in het Westfries Museum te Hoorn. Tijdens die vergadering trad Soemini Kasanmoentalib toe tot het bestuur, waardoor dit nu uit acht leden bestaat. Naast deze bestuursleden zetten zich ook andere leden actief in voor de taak waarvoor wij ons als vereniging gesteld zien. Overigens is het bestuur nog op zoek naar een enthousiaste secretaris. Hebt u hiervoor belangstelling, stuur ons dan een mailtje.

Het belangrijkste agendapunt van de vergadering was de samenwerking binnen de nieuwe **Stichting Het Blauwe Hart**. Veertig jaar geleden werd de Vereniging Behoud IJsselmeer (VBIJ) opgericht, met als belangrijk doel de inpoldering van de Markerwaard tegen te houden. In de decennia daarna heeft de vereniging ook op veel andere belangrijke ontwikkelingen met meer en minder succes ingespeeld. Tien jaar geleden kwam het toenmalige bestuur tot de conclusie dat er een nieuwe impuls moest komen voor de toekomst van VBIJ. Met succes is toen een samenwerkingsverband gestart van vijf bij het IJsselmeergebied betrokken partijen: Landschap Noord-Holland, Flevolandschap, It Fryske Gea, de Waddenvereniging en de IJsselmeervereniging (rechtsopvolger van de oude VBIJ). Dit samenwerkingsverband kreeg de naam Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer (een nieuwe VBIJ dus).

De partijen binnen VBIJ vinden dat effectiever kan en moet worden ingespeeld op de huidige bedreigingen en uitdagingen rond het IJsselmeergebied. Het bestuur van VBIJ heeft daarom besloten tot een nieuwe naam en strategie. De nieuwe naam is vanaf 1 januari 2013: Stichting Het Blauwe Hart. Met deze naam wil het samenwerkingsverband uitdrukken dat het IJsselmeergebied een centrale rol speelt in de Nederlandse waterhuishouding, natuur en waterrecreatie. Ook willen de partners hun samenwerking rond het IJsselmeergebied intensiveren. Aan onze IJsselmeervereniging is door het bestuur van Stichting Het Blauwe Hart gevraagd om het initiatief mede tot een succes te maken. Het bestuur van onze vereniging heeft deze vraag positief beantwoord en legt deze opstelling aan de leden voor, met de vraag het standpunt van het bestuur te ondersteunen. Daarover gaat de brief die bij deze IJsselmeerberichten is gevoegd.

Rest mij nog u een heel goed 2013 toe te wensen.

Jos Teeuwisse, voorzitter

Actuele ontwikkelingen

Versterking van de Markermeerdijk in nieuwe fase

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier zal begin 2013 een besluit nemen over de voorkeursvariant voor de versterking van de Markermeerdijk tussen Hoorn en Amsterdam. Niet de hele dijk hoeft versterkt te worden. Voor de resterende dijkvakken zijn oplossingen gekozen die van plaats tot plaats kunnen verschillen. Een enkele keer zal er een damwand in de bestaande dijk geslagen worden, soms gaat de voorkeur uit naar een nieuwe dijk vóór de oude, een andere keer wordt de oude dijk naar buiten of naar binnen verlegd. Het gekozen plan zal verder worden uitgewerkt en de uitvoering is in 2016-2021. Meer informatie: www.hhnk.nl.

Rapport: toekomstbestendig Markermeer-IJmeer (RRAAM)

In het rapport worden drie varianten gepresenteerd voor het realiseren van de gewenste verbetering van de natuur in Markermeer-IJmeer. Tijdens een symposium in Hoorn op 27 september 2012 konden bestuurders van de betrokken provincies en gemeenten een

reactie geven. De varianten met een grootschalig wetland langs de Houribdijk leken het meest aan te spreken.

Ondertussen lopen er experimenten om bedachte maatregelen in de praktijk te testen. Zoals de tijdelijke luwtestructuur bij Warder. In september is deze, tot groot genoegen van bewoners en watersporters, weer weggehaald. Onderzocht is of er helderder water ontstaat en hoe een luwtestructuur het slibgehalte beïnvloedt. De resultaten worden gebruikt voor slibstroommodellen voor het Markermeer en voor eventuele toekomstige luwtestructuren. Ook is er het 'kunstrif van biocomposiethaakjes' halverwege de Houtribdijk ten zuidwesten van het Enkhuizerzand. Volgend voorjaar wordt er een kunstrif gestort – omvang 100 x 12 meter – dat deels boven water uitsteekt. Verwacht wordt dat de in elkaar grijpende haakjes golven en waterstromingen remmen. Hierdoor kan het water helderder worden en ontstaat achter het rif een luwtegebied voor vogels. Mede op basis van dit rapport zal het kabinet naar verwachting begin 2013 komen met een ontwerp Rijk-Regioprogramma Amsterdam-Almere-Markermeer (RRAAM). Marten Bierman gaat

Het kunstrif bestaat uit in elkaar grijpende haken.

in zijn column in op het RRAAM-rapport. Meer informatie: www.markermeerijmeer.nl of www.rijkswaterstaat.nl/nmij.

Deltaprogramma IJsselmeergebied

In het IJsselmeergebied zijn er twee vraagstukken: moeten we pompen of spuien om het peil te beheersen en hoe vergroten wij de zoetwatervoorraad? Binnen het Deltaprogramma IJsselmeer zijn voor deze regio vier zogenaamde strategieën voor het peilbeheer ontwikkeld. Voor de korte termijn verandert er niet veel. Daarna moet een keuze gemaakt worden voor meer of minder peilverhoging en meer of minder fluctuatie in de zomer. Losgelaten is de sterke verhoging van het IJsselmeerpeil om ook in de toekomst te kunnen spuien naar de Waddenzee. Een nieuw gemaal op de Afsluitdijk heeft nu de voorkeur en voorlopig wordt gekozen voor extra pompen in de bestaande spuiokers. De laatste nieuwsbrief over het Deltaprogramma is te downloaden via www.deltacommissaris.nl.

Deltacongres kent toenemende belangstelling. November 2012 Ahoy, Rotterdam.

Zachte zandmotor, een klimaatbuffer in het IJsselmeer

Het project 'De zachte zandmotor' is een samenwerking van It Fryske Gea en EcoShape. De natuurlijke ophoging van de oevers is nodig om de buitendijkse natuurgebieden in Friesland te beschermen tegen peilfluctuaties van het IJsselmeer in de toekomst. Nu al spoelen nesten van vogels in de Workumerwaard weg bij hoog peil. Directe zandsuppletie is volgens It Fryske Gea te ingrijpend voor het waterplantenleven en verstoort de broedgebieden van vogels. Een zandmotor zou een natuurlijkvriendelijker manier van oeverversterking kunnen zijn en daarom is daarvoor gekozen. Bij Workumerwaard is in maart begonnen met de eerste zandopspuiting. De langgerekte zandbank van 25.000 m³ zal door golven en wind zijn zand langzaam aan de nabijgelegen oevers moeten afstaan. Het zand wordt verderop van de IJsselmeerbodem gebaggerd. Een soort dam van hout en gevlochten wilgenteen moet ervoor zorgen dat het zand niet de verkeerde kant, terug naar het IJsselmeer, spoelt. Na de Workumerwaard volgt binnenkort nog een zandmotor voor de oever bij Oudemirdumerklif. Voor een zandmotor bij Hindeloopen is een ontwerp klaar. Meer info: www.klimaatbuffers.nl.

Visverbod langs de Houtribdijk

Aan de zuidkant van de Houtribdijk mag van 1 november tot 1 maart binnen een afstand van drie kilometer niet beroepsmatig met staand want worden gevist. Dat besloot de Provincie Flevoland nadat Sportvisserij Nederland en de Vogelbescherming bezwaar hadden gemaakt tegen de door de provincie afgegeven vergunning. Dit betekent dat de vissen langs

de Houtribdijk, een ondiep gedeelte van de verder doorgaans diepe meren, in de paaitijd grotendeels met rust worden gelaten. Ook is er rust voor de overwinterende vogels. Buiten de periode van 1 november tot 1 maart blijft het vissen met staand want verboden in water van minder dan twee meter diep en binnen 25 meter van de oever.

IJsselmeer in de Speeltoren

Eind augustus is in Monnickendam het nieuwe Waterlands Museum de Speeltoren geopend. Naast de Speeltoren in de oude binnenstad zijn twee nieuwe panden gebouwd, die samen met de toren een nieuw museum vormen. De tentoonstelling geeft een levendig beeld van de geschiedenis van landschap en bewoners van Waterland. Er wordt veel aandacht besteed aan de relatie van Waterland in zijn geheel en Monnickendam in het bijzonder met de Zuiderzee en het IJsselmeer. Meer informatie: www.despeeltoren.nl.

Autonoom Fonteinkruid

In de afgelopen zomerperiode kwamen bij onze redactie meerdere berichten binnen van watersporters die vervelende ervaringen hadden gehad met de forse waterplantengroei in het Markermeer. Vooral langs de Noord-Hollandse kust van de Hoornse Hop tot aan het Buiten IJ is de begroeiing met Fonteinkruid inmiddels zo dicht dat er van tijd tot tijd jachten uit bevrijd moeten worden.

Tijdens onze ledenvergadering van 3 november hield provinciaal ecooloog IJsbrand Zwart een inleiding. Hij sprak van een hoopvolle 'autonome ontwikkeling' in het Markermeer, die zich overigens niet tot de planten beperkt maar ook voor een recordhoeveelheid mosselen heeft gezorgd. Gezien deze mosselen en planten mogen wij aannemen dat het aantal

Fonteinkruid tiert welig.

watervogels weer zal toenemen. Ook kan de toegenomen plantengroei zorgen voor meer helderheid, meer zuurstof en minder opwervend slib. Deze positieve autonome ontwikkeling is inmiddels ook door de Werkmaatschappij Markermeer IJmeer (TMIJ) onderkend, waardoor wellicht ingrepen als luwtelementen langs de Noord-Hollandse kust niet meer nodig zijn. Voor de watersporters is het een geruststellende gedachte dat het meters lange en zeer taaie Fonteinkruid een echte pioniersplant is, die later weer door minder overlastgevende planten wordt verdrongen, aldus de biologen.

In Memoriam

Eduard de Nooy was ruim tien jaar lid van het bestuur van de (toen nog) Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer. Hij nam actief deel aan de acties voor het Markermeer en was met zijn tjalk een enthousiast zeiler op het IJsselmeer. Hij overleed op 13 december op 82-jarige leeftijd te Utrecht. ■

Eduard de Nooy tijdens de laatste Brandarisrace

Berkhout traint bij Medemblik.

Olympisch zeilster Lobke Berkhout:

'IJsselmeer goed oefenwater voor wedstrijdzeilers'

Bij de Olympische Spelen in Londen haalde zeilster Lobke Berkhout samen met Lisa Westerhof een bronzen medaille in de 470-klasse. Het werd de afsluiting van een succesvolle sportcarrière, die Lobke de bijnaam de Zeilkoningin opleverde. Tot nu toe is zij de succesvolste 470-zeilster ooit. Haar glansvolle carrière begon ooit op het IJsselmeer.

Veel water is er niet te zien rond de woning van Lobke Berkhout in Zwaag. Haar directe omgeving bestaat nu uit andere huizen van een nieuwbouwwijk. De omgeving is een compromis, vertelt zij. Haar partner komt uit de buurt van Zwaag en wilde daar, gezien zijn werkzaamheden, graag blijven wonen. 'Het huis is echter wel mijn droomhuis.'

Het leven zonder topsport bevalt haar prima. 'Jarenlang is alles in je leven gericht op wedstrijdzeilen en

zorgen voor sponsoring. Nu heb ik eindelijk tijd voor andere dingen waar ik nooit aan toe kwam. Alleen het buiten zijn, dat mis ik wel.'

Ouders

Het spel tussen de boot en de elementen wind en water is voor haar altijd het meest fascinerende aspect geweest en gebleven van de zeilsport. Haar ouders waren enthousiaste zeilers. 'Alle vakanties en weekenden waren wij op het water te vinden.' In 1988 – acht

jaar oud – stapte Lobke in haar eerste Optimist op de Nieuwe Meer bij Amsterdam. Een heerlijke boot voor kinderen, vindt Lobke. 'Het is in feite een grote varende doos, die niet snel omslaat.'

Twee jaar later werd zij lid van Watersportvereniging Hoorn (WSV Hoorn) en daar begon op het IJsselmeer de opmars naar een topsportcarrière. 'Deze vereniging had een actieve wedstrijdgroep en de eerste commerciële jeugd ploeg. Nu is het heel gewoon dat bedrijven

allerlei sportploegen steunen. Begin jaren negentig was dat nog heel uitzonderlijk en werd onze jeugd-ploeg zelfs met enig wantrouwen bekeken.'

Het IJsselmeer vindt Lobke een prachtig gebied om het zeilen te leren. 'Het is enigszins beschut – zodat je ook met slechter weer kunt blijven trainen. Onze 470 heeft ook een tijd in Scheveningen gelegen, maar bij windkracht 5 zijn daar al zulke hoge golven dat je de haven niet uitkomt. Aan de andere kant is het IJsselmeer ruig genoeg om de nodige vaardigheden te trainen. Ik heb er ook veel wedstrijden gevaren, bij Enkhuizen, Andijk en Workum.'

Steeds duidelijker werd dat Lobke zowel talent had voor het wedstrijdzeilen als de nodig inzet. Haar ouders besloten naar Hoorn te verhuizen. 'De rol van ouders is heel belangrijk bij (wedstrijd)sport. Zij moeten bereid zijn je naar allerlei wedstrijden en trainingen te brengen. Anders kom je er niet. Ook in financieel opzicht wordt het nodige van ouders gevraagd, want een boot kopen is een flinke investering: een hockeystick is veel goedkoper.'

Zeilkoningin

Al snel begon Lobke aan haar opmars binnen het wedstrijdzeilen,

wat haar uiteindelijk de bijnaam 'Zeilkoningin van Nederland' zou opleveren. Met veertien jaar was zij al Europees kampioen met haar Optimist. Op ongeveer vijftienjarige leeftijd stapte zij over op de 420, een tweemansboot. 'In 1999 werd het een 470, en toen ben ik serieus gaan trainen voor de Olympische Spelen. Vanaf dat moment was het afgelopen met mijn normale leven. Daarvoor waren mijn weekenden en vakanties gevuld met trainen en wedstrijden, maar ik ging door de week gewoon naar school en hield mij ook bezig met andere dingen. Vanaf 1999 was mijn hele leven gericht op het wedstrijdzeilen.'

'Het IJsselmeer is ook een beetje zee'

In 2000 wordt Marcelien de Koning haar stuurvrouw in de 470. Helaas lukt het niet om zich te kwalificeren voor de Olympische Spelen van 2004. Wel behalen zij in 2005 als 'troostprijs' de wereldtitel. Hierna volgen nog twee wereldtitels en de begeerde kwalificatie voor de Olympische Spelen in Beijing, die resulteert in een zilveren medaille. In 2009 stapt Lisa Westerhof in de

boot als stuurvrouw en in datzelfde jaar worden ze weer wereldkampioen. Als Lobke in 2010 haar vijfde gouden WK-medaille haalt, is ze dan al de succesvolste 470-zeilster ooit. Samen met Lisa kwalificeert zij zich voor de Olympische Spelen van 2012 in Londen, en daar winnen zij brons.

Lobke Berkhout (rechts) wint met Lisa Westerhof brons in Londen.

Grote lijn

In de 470 zat Lisa aan het roer en was Lobke de fokkenist, verantwoordelijk voor de zeilen en de zeilstrategie. 'Deze taakverdeling wordt grotendeels bepaald door de fysieke gesteldheid. Over het algemeen zijn de stuurvrouwen kleiner en is de 'bemanning' lang en gespierder. Overigens is het niet zo dat ik alleen de strategie bepaalde, Lisa en ik deden dat meestal samen. Er was geen hiërarchie, maar een taakverdeling. Voor de wind had Lisa het meeste overzicht en zette

Berkhout aan het trainen op het IJsselmeer.

In 2010 wordt
Berkhout met
Lisa Westerhof
wereldkampioen.

zij de strategie uit. Dat deed ik aan de wind.'

Ook wat karakter betreft verschillen Lobke en Lisa. Aan *NRC Handelsblad* vertelde Lobke dat je in een boot moet leren die informatie te geven waar de ander iets aan heeft. Lisa was een mens van details. Het kleine plaatje in een race zoals de positionering ten opzichte van andere boten, is heel belangrijk, aldus Lobke. Alleen kon zij met details weinig als de 470 op een boei afvoer: 'Geef me dan de hoofdlijn: wees to the point: op links staat de meeste wind. Ik wil op zo'n moment niet weten waar de andere boten liggen, maar wat wij gaan doen. Zodat we niet aan de rechterkant belanden terwijl de wind links zit. Als ik te veel details krijg word ik afgeleid van het grote plaatje in de race.' Andersom was Lobke soms te doortastend. Maar door veel met elkaar te praten, kon je volgens haar beter op die verschillende informatie-behoefte inspelen.

Het strategische gedeelte vond Lobke het allerleukste van het wedstrijd-zeilen: door slimmigheden ervoor zorgen dat jouw boot op een goede positie bij de boei aankomt. 'Het is een soort schaken op het water, waarbij je niet alleen snel moet denken maar ook snel moet handelen. Inschatten wat je tegenstanders doen en kijken welke kansen jou dat biedt. Het gaf mij echt een kick als het lukte andere zeilsters te slim af te zijn.'

Sponsoring

Strategisch inzicht was niet alleen nodig op het water, maar ook daarbuiten. De zeilsport trekt geen groot publiek en de aandacht van de media is beperkt. Lobke had daarom samen met haar manager (en vriend) een eigen strategie uitgestippeld om aandacht te krijgen en sponsors te werven. 'Wij zochten zelf de publiciteit op door kranten, tv en andere media te bellen als er iets nieuws te melden viel.' Daarnaast hadden zij een groep sponsors verenigd in de Vrienden van Lobke. 'Dit werd een netwerkgroep, waarvan de leden niet alleen mij steunden maar waarvan de meesten ook voordeel hadden

'Het IJsselmeer heeft veel stadjes, waar je binnen kunt zeilen, met leuke terrasjes en winkels'

van de contacten binnen dit netwerk.' Zij besteedde ook veel aandacht aan deze 'vrienden'. 'Ik stuurde een kaartje of een taart bij speciale gelegenheden en als zij het vroegen – en het paste in mijn trainingsschema – dan gaf ik acte de présence bij bijzondere gebeurtenissen. Ook organiseerden wij evenementen voor onze sponsors. In 2011 hebben wij bijvoorbeeld op een landgoed een speciale middag voor de kinderen van onze sponsors georganiseerd.'

IJsselmeer

Op het IJsselmeer is ooit haar carrière als topsporter begonnen en het ziet ernaar uit dat er ook een deel van haar toekomst zal liggen. De komende jaren gaat zij zich richten op sportmanagement en coaching. Ook is zij door de gemeente Medemblik benaderd met de vraag een zeilacademie op

te zetten. 'Tijdens mijn trainingen voor Londen heb ik een heel goede Engelse zeilacademie gezien, waar veel kinderen enthousiast werden gemaakt voor het water door spel, maar ook gedrild om goed een boot te besturen.' Het IJsselmeer vindt zij uitermate geschikt voor zo'n zeilacademie. 'Het IJsselmeer is zoet, maar toch altijd ook een beetje een zee. Op de Friese meren zie je altijd de overkant. Op het IJsselmeer niet. En het is er relatief ondiep, waardoor zich steile golven opbouwen, die lastiger met een zeilboot te trotseren zijn dan de golven van de Noordzee. Ook daarom is het een goede plek om te leren zeilen.' Een ander belangrijk voordeel van het IJsselmeer is het grote aantal mooie haventjes. 'Er zijn heel veel plaatsen, waar je binnen kunt zeilen, met leuke terrasjes en winkels. Dat maakt het ook aantrekkelijk.'

Over diverse politieke plannen rond het IJsselmeer heeft zij geen mening. 'Ik ben te veel in het buitenland geweest en weet daar te weinig van.' Wel staat voor haar vast dat zij het niet prettig vindt als ze in de toekomst langs allerlei eilandjes moet varen. 'De weidsheid, de prachtige wolkenluchten en het trotseren van die lastige golven is voor mij de aantrekkingskracht van het IJsselmeer.' ■

Berkhout leerde het zeilen in een houten Optimist.'

Schriftelijke ledenraadpleging over samenwerking met VBIJ

Op 3 november 2012 was de ledenvergadering van de IJsselmeervereniging, in het Westfries Museum. Het bleek dat de financiële positie van de vereniging sterk was verbeterd en Soemini Kasanmoentalib werd in het bestuur benoemd. Ook besloot de vergadering tot een ledenraadpleging. VBIJ/Blauwe Hart i.o. verwacht dat de IJsselmeervereniging zich nog nadrukkelijker in de werkorganisatie van Stichting Het Blauwe Hart voegt. Is de vereniging hiertoe niet bereid, dan zou ze zich los moeten maken van het samenwerkingsverband.

Het belangrijkste agendapunt voor deze vergadering was het voorgedragen besluit van het bestuur over de samenwerking met Stichting VBIJ. Voorzitter Jos Teeuwisse deed uitvoerig verslag van de ontwikkelingen van de afgelopen maanden. De nieuwe koers van VBIJ onder de nieuwe naam Stichting Het Blauwe Hart houdt een bredere en veel intensievere samenwerking in van alle vijf VBIJ-partners. De IJsselmeervereniging stelt dat zij bij deze samenwerking als zelfstandige organisatie formeel in stand blijft. 'Aan onze naam voegen wij toe: "Vrienden van het Blauwe Hart", en we maken goede afspraken in een samenwerkingsovereenkomst. De IJsselmeervereniging wil graag de vrijwilligersorganisatie worden van het Blauwe Hart. Kort voor de

ledenvergadering bleek dat overige partners van Stichting VBIJ, 'ondanks de goede bedoelingen' van de IJsselmeervereniging, verwachten dat zij zich nog nadrukkelijker in de werkorganisatie van Stichting Het Blauwe Hart voegt. Als de vereniging hiertoe niet bereid is, zou ze zich los moeten maken van het samenwerkingsverband VBIJ/Blauwe Hart. Teeuwisse vond dat een uiteindelijk besluit hierover niet in de Algemene Ledenvergadering genomen kon worden. Het laatste nieuws van de VBIJ-partners was nog onvoldoende bekend en evenmin in een bestuursvergadering besproken. Om een zo groot mogelijk aantal leden de gelegenheid te bieden zorgvuldig kennis te nemen van het keuzevraagstuk voor onze vereniging, werd tot een schriftelijke ledenraadpleging besloten. Daarom zit er een stemformulier bij deze IJsselmeerberichten, maar ook op de website kan worden gestemd.

Lezingen

Na de pauze was er ruimte voor lezingen. Bestuurslid Frans de Nooy hield een interessant update-

verhaal over de ontwikkelingen rond de Afsluitdijk en plannen voor de Noord-Hollandse Zeedijk. Meerdere aanwezige leden vroegen steun bij de IJsselmeervereniging in hun acties voor een cultuurhistorisch juiste aanpak voor de verschillende dijkvakken. Ook de verhalen van Adriaan van Doorn en IJsbrand Zwart over het slotrapport van de Werkmaatschappij Markermeer IJmeer (WMIJ) maakten veel reacties los. Vooral Flevoland-ecoloog IJsbrand Zwart kreeg de nodige vragen te beantwoorden, wat hij overigens met veel enthousiasme deed. We gaan met hem nog eens doorpraten en hierover in IJsselmeerberichten publiceren. Al met al een zeer nuttige en (door het museum) zeer sfeervolle ledenvergadering. ■

De ledenvergadering werd gehouden in het sfeervolle Hoorn.

Meer en grotere windturbines betekenen beter rendement

Wil Nederland de doelstelling halen om 16 procent hernieuwbare energie in 2020 te realiseren, dan kan windenergie niet worden uitgesloten. Door meer windturbines te bouwen is deze fluctuerende energieopwekking beter in te passen in het energienet. En windturbines worden steeds groter – zowel in de hoogte als in diameter – om het rendement te verhogen. Een technische analyse van windenergie.

Door Robin Vermeij

Windenergie is eigenlijk zonne-energie. De zon warmt de lucht vlak boven de aarde op. Deze stijgt op. De ruimte die deze lucht overlaat, wordt opgevuld door nieuwe lucht. Dit constante proces van bewegende lucht kennen wij als wind, en deze wind is de bewegingsenergie van lucht die een windturbine in beweging zet en gebruikt om stroom te maken. Passeert een 'pakketje' lucht aan de ene helft bovenlangs en de andere helft onderlangs een rotorblad, dan ontstaat er een kracht en wordt de bewegingsenergie van de lucht overgezet op de turbine. De rotor 'vangt' op deze manier de energie in de lucht en de windsnelheid wordt lager, want de bewegingsenergie in de lucht wordt omgezet in mechanische energie in de rotor.

Magnetronmaaltijd

In 1926 gebruikte Albert Betz, een Duitse natuurkundige, een theorie om schroeven voor schepen te optimaliseren voor onderzoek naar windturbines. Een scheepsschroef lijkt op een windturbinerotor; beide hebben roterende bladen en de enige verschillen tussen water en lucht

zijn de dichtheid en de 'strokerigheid'. De conclusie van Betz' theorie is dat er maximaal 59,3 procent van de energie in de wind kan worden omgezet naar mechanische energie. 100 procent is onhaalbaar, omdat dit betekent dat alle energie uit de lucht wordt gehaald en de lucht dan stilstaat. Dan zou er geen lucht meer door de rotor stromen, en kan de rotor dus geen windenergie omzetten in mechanische energie.

Deze mechanische energie in de rotor laat echter geen licht branden. De as van de rotor is daarom verbonden met de versnellingsbak en de generator in de gondel, die de mechanische energie omzet in elektrische energie. Deze generator is niets anders dan de dynamo op een fiets, maar dan in het groot. Ten slotte bevinden zich in de gondel of op de grond, afhankelijk van het type turbine, nog wat elektronische componenten om de turbine aan te sluiten op het elektriciteitsnet en om de veiligheid tegen bijvoorbeeld kortsluiting te waarborgen. Deze componenten zorgen voor een klein beetje energieverlies. Uiteindelijk blijft er dus tussen de 40 en 45 procent van de oorspronkelijke

energie in de wind over die we kunnen gebruiken om onze mobieltjes op te laden of een magnetronmaaltijd op te warmen.

Niet eromheen

Vandaag de dag zetten de moderne turbines ongeveer 45 procent van de windenergie om in elektriciteit. Dit percentage is te verhogen door de turbine hoger te maken, omdat wind in hogere luchtlagen sterker en stabiel is. Ook een grotere rotordiameter verhoogt de efficiëntie. Omdat wind vertraagd wordt, wil hij graag 'om' de rotor heen. Een grotere diameter maakt dit lastiger voor de wind en kan daarom meer energie vangen. Daarom zijn high-tech windturbines van 5 megawatt voorzien van rotoren met een diameter van zo'n 150 meter.

Ook om economische redenen worden windturbines groter. Eén grote windturbine levert namelijk goedkoper stroom dan twee kleinere. Er is maar één generator nodig, één toren, één connectie met het elektriciteitsnet en een stuk minder onderhoud.

Natuurlijk kost het energie om een

Windenergie van verschillende kanten

Het debat over windenergie is gepolariseerd. Aan de ene kant staan de voorstanders, die windenergie een belangrijke oplossing vinden voor een dreigende grondstoffenschaarste en milieuproblemen. Landschap moet daarom wijken voor deze vorm van groene energie. Aan de andere kant staan de tegenstanders, die het rendement van deze energiewinning niet vinden opwegen tegen de aantasting van het landschap. In deze IJsselmeerberichten verkennen wij de achtergrond van deze tegenstellingen. Robin Vermeij, student Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek, geeft vanuit de techniek inzicht waarom voorstanders altijd grotere molens en meer windparken willen. Natuurkundige Fred Udo is kritisch over de technische mogelijkheden. Jos Teeuwisse, voorzitter van de IJsselmeervereniging, belicht de landschappelijke kant. Wat betekent het plaatsen van steeds grotere windturbines voor het landschap van het IJsselmeer?

windturbine te bouwen, maar binnen enkele maanden is deze energie al 'terugverdiend'. In tegenstelling tot kolen- en gascentrales wordt er vanaf het moment dat er elektriciteit wordt opgewekt alleen nog maar schone energie gemaakt zonder uitstoot van carbondioxide en andere vervuilende stoffen.

Met de grotere turbines en geavanceerdere rotors kruipen we langzaam steeds dichterbij de theoretische 60 procent toe. Al zullen we deze theoretische limiet nooit bereiken met de windturbine in zijn huidige vorm.

Windstilte

Maar die 60 procent kan alleen worden gerealiseerd wanneer het waait. Zelfs in een windrijk land als Nederland is het soms windstil. Zoals tijdens die zwoele zomeravond, als de zon onder gaat en er geen zuchtje wind staat. Er zijn verschillende oplossingen om

het fluctuerende karakter van deze energiebron aan te pakken. Een eerste manier is om een energieoverschot tijdens een winderige dag op te slaan om het tijdens de windloze dagen te gebruiken, maar dit vereist bijvoorbeeld enorme accu's. Dit is natuurlijk erg onpraktisch, dus het gebeurt altijd op een andere, betere manier: terugvallen op de energieproductie van fossiele brandstofcentrales, waarvan het aanbod kan worden afgestemd op de vraag. Het voelt erg tegenstrijdig, maar ook het bouwen van meer windturbines helpt om de fluctuaties terug te brengen. Door de vele windvlagen 'voelt' elke turbine in een enkel windpark een andere wind. Vertonen nu bijvoorbeeld vijftig individuele windturbines pieken en dalen, dan wordt er toch een vrij constante energie geproduceerd: de pieken en dalen vlakken elkaar uit. Fluctuaties zijn ook minder een probleem als meerdere windparken verspreid

staan over een land. Als het aan de ene kant van een land hard waait, waait het aan de andere kant van het land minder hard en wordt de elektriciteitsproductie gemiddeld. Door een goede combinatie van veel windparken en de geavanceerde weersvoorspelling die wij in Nederland hebben is dus een constantere opwekking van stroom verzekerd en een betere voorspelling van de energieproductie. Een tijdsperiode van een uur is lang genoeg om een conventionele centrale op tijd een tandje hoger of lager in te stellen.

In landen die al verder zijn dan Nederland met windenergie, zoals de Verenigde Staten, Spanje en Duitsland, gaat de groei van het aandeel duurzame energie nog gestaag door. Technische ontwikkeling en het fluctuerende karakter van windenergie zal ook voor Nederland geen belemmering vormen voor de groei. ■

Windenergie is het (nog) niet waard

Lid Fred Udo staat kritisch tegenover windenergie. Hij zet voor IJsselmeerberichten vier tegenargumenten op een rij. Udo baseert zich op een reeks van studies. De geïnteresseerde lezer kan deze opzoeken voor nadere beoordeling van de waarde van windenergie (zie pag. 15).

Door Fred Udo

Factor twee tot drie duurder

De voorstanders stellen dat windstroom opgewekt op land in 2016 concurrerend zal zijn met stroom uit fossiele energie. Hier wil ik een studie aanhalen van de Schotse organisatie The Institution of Engineers and Shipbuilders in Scotland (IESIS). De studie vergelijkt de totale kosten van verschillende manieren van stroomopwekking. De studie

is gedegen, maar brengt de schade toegebracht aan de omgeving niet in rekening. Gezien het weglaten van deze belangrijke factor moeten de kosten voor windenergie als een ondergrens worden beschouwd. De resultaten zijn – in het kort – dat de kosten van klassiek opgewekte stroom (kernenergie, conventionele centrales), kolen en waterkracht) liggen tussen 70 en 100 euro

per MWh en van stroom uit wind op land tussen 180 en 270 euro per MWh. De kosten voor wind op zee liggen tussen 250 en 400 euro/MWh. Het is mij onduidelijk hoe in vier jaar windenergie een factor drie goedkoper gemaakt kan worden. De enige mogelijkheid is om fossiele energie met belastingen een factor drie duurder te maken. Daar zit de samenleving niet op te wachten.

Back-up verlaagd rendement

In de studie zijn de back-upkosten om te compenseren voor de variaties van windstroom berekend als 20 euro/MWh geleverde windstroom. Dit betekent dat voor elke 3 MW windstroom er 1 MW fossiele back-up draait om de variaties op te vangen. Het rendement van windmolens in brandstofbesparing is dus 66 procent in plaats van de simpele berekening dat 1 MWh windstroom ook de brandstof voor 1 MWh fossiele stroom uitspaart. Een studie over het effect van windstroom op het Ierse elektriciteitssysteem (www.clepair.net/udo_okt-e.html) laat zien dat bij afwezigheid van waterkracht de brandstofbesparing ten gevolge van windenergie tot 35 procent daalt. De studie gaat over de gegevens uit 2011, een jaar waarin in het voorjaar een watertekort heerste en een station van 300 MW opgepompte waterkracht buiten bedrijf was. Het Ierse systeem was in die periode dus equivalent aan het Nederlandse netwerk. Nederland heeft namelijk geen waterkracht binnen de landsgrenzen.

Anderhalf jaar energie voor turbine

De voorstanders beweren altijd – Vermeij ook – dat de energiekosten van de molens in zes maanden zijn terugverdiend. Een berekening gebaseerd op een studie van de Universiteit van Sydney laat zien dat deze termijn anderhalf jaar moet zijn.

Negatief voor brandstofverbruik

Een artikel in *Europhysics News* (www.clepair.net/europhysics201203.html) bevat nog een aantal technische problemen voor de inpassing van grootschalige windenergie, die in het Nederlandse distributiesysteem niet opgelost zijn. Een eerder artikel (www.clepair.net/windstroom%20nl.html) laat zien

dat zelfs in Denemarken met grootschalige back-up van Noorse en Zweedse waterkracht de invloed van wind op het brandstofverbruik negatief is.

Conclusie

Bewezen moet worden dat de inpassing van grootschalige windenergie te doen is, met de voorwaarde dat de brandstofbesparing door windenergie op een verantwoord niveau blijft. Het Ierse voorbeeld laat zien dat bestaande systemen de variaties

van windenergie technisch kunnen opvangen, maar dat de reductie van het brandstofverbruik door de productie van de molens laag is. Ook moet er bewijs komen dat de kosten van windenergie zoals berekend in de Schotse studie ten minste met een factor 2 verlaagd kunnen worden.

Blijft dan natuurlijk ook nog de vraag of de Nederlandse samenleving accepteert dat 2.000 km² van ons land onbewoonbaar zal worden om 15 procent van onze stroom te produceren. ■

'Bezwaren ongefundeerd'

Gerard van Bussel is hoogleraar windenergie aan de TU in Delft. Als voorbereiding op het 'Technisch Parlement' van ingenieursvereniging KIVI NIRIA doet Van Bussel uitspraken in *De Ingenieur*. 'Zolang er windturbines bestaan is de kritiek dat de energieproductie de energie nodig voor het maken van de turbine te niet doet. Standaard Life Cycle Assessment geeft echter aan dat de energetische terugverdientijd drie tot zes maanden is.' Bussel wijst er ook op dat de energie die een windturbine produceert – elektriciteit – een hoogwaardige vorm van energie is. 'Het is gemakkelijk te transporteren, het is schoon en er is nu eenmaal een toenemende vraag naar. We kunnen het niet zonder meer verge-

lijken met bijvoorbeeld fossiele brandstoffen. Omzetting van fossiele brandstoffen heeft ook een rendement van circa 50 procent.' Van Bussel verbaast zich er regelmatig over dat de tegenstanders van windenergie beweren dat windenergie zelfs een negatief duurzaam effect heeft. 'Door een goede spreiding van de locaties van de windturbines en de parken valt de fluctuatie in het vermogen erg mee. De fluctuaties die overblijven zijn vervolgens goed te compenseren en zijn vergelijkbaar met de onzekerheid in de afname. Zeker in combinatie met een *smart grid*, die de vraag enigszins kan aanpassen aan het aanbod van elektriciteit, is een zuinig, robuust elektriciteitsnet met een grote bijdrage van windenergie realistisch.'

'Windturbine een industrieel product'

De beleving van een landschap wisselt van persoon tot persoon. Verandering in een vertrouwd landschap roept in eerste instantie bijna altijd weerstand op. Dit is zeker het geval bij de plaatsing van moderne windturbines in historische landschappen. Sterke voorstanders van windenergie wijzen in de discussie over plaatsing van windturbines graag op de kritiek die tegenstanders in vervlogen eeuwen hadden op die foeilelijke poldermolens. Weerstand is van alle tijden, ben je dan geneigd te denken.

Toch is er nu iets anders aan de hand. De windturbines van de nieuwste generatie, met een masthoogte van 120 meter en een rotordiameter van 125 meter, steken 180 meter boven het landschap uit en passen daarmee niet meer in de bestaande verhoudingen van een landschap. Het gaat nu niet meer om het landschappelijk inpassen van windturbines, maar om de vraag of de windturbines nog wel bij een landschap passen.

Tolerantie

Verspreid staande windturbines of molens in een traditionele lijnopstelling zijn niet meer inpasbaar vanwege de enorme hoogte en de grote onderlinge afstand die tussen de nieuwe generatie molens moet worden aangehouden. Hier ligt dus een geheel nieuwe ontwerp-opgave voor planners en landschaps-

architecten. Volgens Yttje Feddes, voormalig Rijksadviseur voor het Landschap, hebben nieuwe configuraties van windturbines een nieuw verhaal nodig. Dit verhaal zet zij uiteen in haar boekje *Een choreografie voor 1000 windturbines* (2010). Hierin betoogt zij dat we moeten inzetten op concentratie van turbines in windturbineparken en natuurlijk moeten we die parken situeren in gebieden waar ze het meest effectief zijn: in windrijke gebieden, en die vind je langs de kust en in het IJsselmeergebied.

Een deel van de windturbineopgave waartoe Nederland zich heeft verplicht, kan worden gevonden op zee, maar er ligt ook nog een aanzienlijke opgave op land. Waar in ons land moeten we die grootschalige parken dan situeren? In een studie van Alterra (2007) staat dat er een toenemende tolerantie voor storende elementen is in de volgende reeks

van landschapstypen: natuurgebieden, landelijke landschappen, dorpslandschappen, landschappen met een intensief grondgebruik, recreatie- en stedelijke landschappen. Iedereen accepteert windturbines in grootschalige industrie- en havengebieden, zoals de Tweede Maasvlakte en de Eemshaven. Dat geldt ook voor grootschalige moderne landbouwgebieden. Dergelijke locaties leveren een begrijpelijk 'verhaal' op. Maar voor de beleving van waardevolle landschappen worden windparken als storend ervaren, ook al beweren voorstanders dat dergelijke parken eigentijdse landmarks (oriëntatiepunten) kunnen worden.

Industrie

Voor het IJsselmeergebied moeten we nieuwe windturbineparken geheel afwijzen. Een grootschalig windturbinepark is met helder weer al vanaf ruim 20 kilometer zichtbaar en dat betekent, met de windparken die al langs de randen van het gebied staan of gepland zijn, dat er met nieuwe parken in en langs het water overal sprake is van horizonvervuiling. Terwijl de aantrekkingskracht en de waarde van het gebied juist liggen in de beleving van de ruimte. Het IJsselmeergebied heeft ook geen nieuwe landmarks nodig, want die zijn er al genoeg langs de huidige kustlijn. Daarbij komt nog dat een windturbine in feite een industriële productiewijze van energie is en er is niemand die in deze tijd nog overweegt om een energiecentrale – want daarmee is een windpark te vergelijken – midden in een open landschap en natuurgebied van internationale allure te plaatsen. Er zullen gebieden windturbinevrij moeten blijven, omdat anders de weerstand onder de bevolking te groot wordt. Windparken in of nabij het IJsselmeergebied is een 'verhaal' dat niet is uit te leggen. ■

Jos Teeuwisse, voorzitter

Meer weten over windenergie?
Bekijk de discussie over voor- en nadelen van windmolens online. Hieronder een aantal websitelinks, die u in de wintermaanden van de straat kunnen houden. Meer url's vindt u op onze site.

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Windenergie>

Basisinformatie: Regelgeving. Voor- en nadelen. Rendement. Nederlands beleid. Techniek. Enzovoort, enzovoort.

www.nkpw.nl/

Nationaal Kritisch Platform Windenergie. Het platform geeft informatie, advies en achtergronden bij de dialoog over windenergie. Een paar van hun uitgangspunten: windturbines zijn bezwaarlijk voor woon- en leefomgeving, landschap en natuur; ze veroorzaken horizonvervuiling, geluidoverlast en slagschaduw; windenergie slokt zeer veel gemeenschapsgeld op, waarvan energiebedrijven, initiatiefnemers en grondeigenaren profiteren (100 miljoen euro per jaar).

www.windenergie.nl/

'Kennisportal Windenergie op Land.' Een site van het ministerie van Economische Zaken. Met informatie over beleid, wetgeving, milieu, techniek. U kunt hier allerlei documenten (pdf) en factsheets downloaden. Met sectie 'meest gestelde vragen'.

<http://hollandskroon.groenlinks.nl/node/74980>

'Dossier windenergie.' De gemeente Hollands Kroon ontstond op 1 januari 2012 bij de fusie van een aantal gemeentes rond Wieringen. De problematiek rond windturbines was daar zeer actueel, en de afdeling GroenLinks van Hollands Kroon heeft daarom een interessant Dossier Windenergie opgesteld. Onder aan hun pagina vindt u een aantal readers in pdf-formaat.

www.wind-energie-halkema.org

'Windmolens (windenergie) en wat meestal verzwegen wordt.'

Auteur: ir. J.A. Halkema.

Onder 'contact' kan de hele tekst gedownload worden als Word-document.

www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/industrie-energie/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3497-wm.htm

Centraal Bureau voor de Statistiek: kosten en baten van windturbines. Met link naar diepgaand rapport: Environmental Accounts of the Netherlands 2010.

www.gigawiek.nl

Gigawiek is belangenbehartiger van 600 huishoudens in Houten. Zij wil de bouw voorkomen van drie hoge windturbines. Gigawiek stroomlijnt informatie, zamelt gelden in, doet onderzoek, publiceert (wetenschappelijke) artikelen en coördineert campagnes met andere belangenverenigingen.

IJburgs *stadsecoloog* doet boekje open

In het jaar 2011 werd op IJburg de eerste kakkerlak gesignaleerd. Deze aanwinst voor de biodiversiteit van de Amsterdamse stadswijk in het IJmeer meldt stadsecoloog Martin Melchers in zijn zojuist verschenen boekje *Van Eiburg tot IJburg, hoe een zandplaat tot leven kwam*.

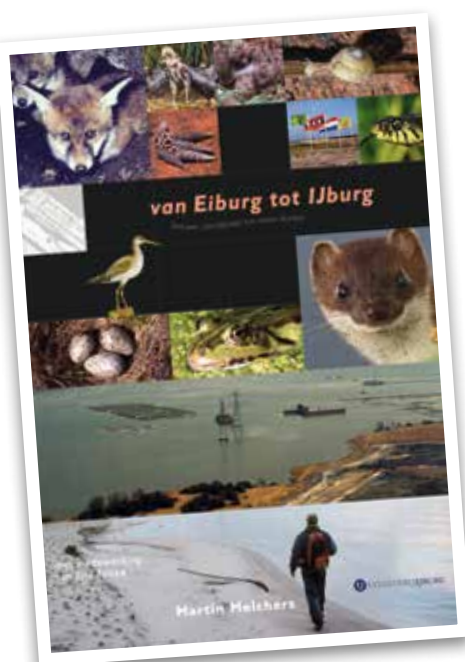
Ten tijde van het referendum over IJburg is Melchers, werkzaam bij de gemeente Amsterdam, een fervent tegenstander. Hij krijgt zelfs een mediaverbod opgelegd, zo lezen wij. GroenLinks – hoe groen kun je zijn – weet met een motie de opkomstgrens voor een geldig referendum zo op te rekken dat het referendum door de tegenstanders net wordt verloren. Melchers is er als gepassioneerd natuurliefhebber stuk van. Hij voorziet de schade

voor de natte natuur. Maar hij herpakt zich en blijft aan om te redden wat er nog te redden valt. Op basis van zijn aantekeningen uit het veld schrijft hij in een opwelling dit zeer persoonlijke boekje. Nu weet ik dat er meer vogels rond Amsterdam rondvliegen dan sijsjes en drijfsijsjes. Maar dat het er zoveel (kunnen) zijn, wist ik niet. Ook verder brengt de natuur een overweldigende soortenrijkdom aan zoogdieren, amfibieën, vlin-ders, vissen, planten en insecten in stelling om terug te veroveren wat IJburg vernietigt. Daarbij vallen ontelbare slachtoffers. Melchers beschrijft dit chronologisch en telt wat hij tellen kan. Opkomst en ondergang van soorten wisselen elkaar in hoog tempo af. Broedsel wordt vermorzeld onder tractor en hoovercraft, hele populaties raken levend begraven. Ontluisterend is het onnozele geklungel van het projectbureau als het om natuurbesef gaat. Fout op fout wordt gemaakt, al is het niet bewust. Het motto 'IJburg te gast in het IJmeer' maakt de gemeente niet waar.

Melchers' taak als stadsecoloog verandert met het vorderen van de daadwerkelijke bouw.

Geleidelijk aan moet hij ervoor zorgen dat de beschermde soorten het bouwen niet in de weg zitten en tot vertraging leiden. Van tellen en registreren wordt het verhinderen en transporteren. Zo blijkt de wind aan zandhopen een steile wand te slijpen, waarin oeverwaluwen graag nestelen. Dat moet voorkomen worden, dus ziet hij erop toe dat de hellingshoek van die hopen niet meer dan 45 graden wordt. Aan de rugstreeppad krijgt hij een dagtaak. Het zwaar beschermde beestje wil van de Diemerzeedijk over de brug naar de Rietlanden en dat weet de stadsecoloog niet te voorkomen. Dus moeten honderden exemplaren, als visje of als pad uitgebreed in stilstaande plasjes, per emmer terug naar de Diemerzeedijk. Fijn om te weten dat het vak van stadsecoloog zo veelzijdig kan zijn.

Melchers pretendeert niet volledig te zijn, en dat is hij ook niet. Zo mis ik de aanvankelijke ambitie om van IJburg een ecologisch verantwoorde topwijk te maken. (Ik heb nog voor de tv moeten voorspellen dat daar niets van terecht zou komen). Dat leverde veel misleide voorstanders voor

*Van Eiburg
tot IJburg.*

IJburg op. Projectontwikkelaars zagen daar geen brood in, dus haalde Amsterdam, ook niet vies van veel geld verdienen, wel erg willig bakzeil. Vervelend is dat er geen kaart in het boekje is te vinden waarop IJburgs eerste en tweede fase zijn afgebeeld. Dan is pas goed te zien dat de grootste aanslag op het IJmeer nog moet komen: de IJburg II-archipel doorklieft de Ecologische Hoofdstructuur veel dieper. Over de vernietiging van het bestemmingsplan IJburg II door de Raad van State is Melchers opvallend summier. Hij vermeldt het gebrek aan onderzoek, maar niet dat de bestemmingsplankaarten van de gemeente niet klopten en nog veel dieper in het IJmeer staken dan toegestaan. Voor een stadsecoloog toch relevant. De rol van de IJsselmeervereniging hierin wordt niet genoemd. Voorwaar een stijlbreuk, waar Melchers verder alleman met naam en toenaam memoreert bij zelfs de kleinste vangst: mevrouw van Woerkom met een ringslang op de IJburglaan bijvoorbeeld en veertien rugstreeppadden samen met Nirk Zijlmans en Fred Nordheim.

Het ontbreken van een volledig kaartbeeld is storend waar Melchers wel kiest voor een beschrijving van IJburg als geheel. En helemaal als hij bij nader inzien ook nog blijkt te zijn bekeerd. Hij vindt dat fase II moet worden afgebouwd. IJburg is niet af. Een standpunt dat wel enige uitleg nodig heeft vanuit de beschreven verstorring en natuurvernietiging die met IJburg gepaard is gegaan en de braakliggende gronden op Zeeburgereiland. Hij telt de zegeningen, zoals een afgedekte gifbelt Diemerzeedijk, een reep

strekdam als 'natuureiland', een Hoeckelingsdam en een mosselbank als natuurcompensatie. IJburg heeft tot nu toe veel goeds gebracht, vindt hij, en dat smaakt kennelijk naar meer. Zonder kaart zet dat de lezer op het verkeerde been. De geboden compensatie is voor heel IJburg, inclusief het nog niet gebouwde. De natuurschade daarvan is nog niet te overzien. Met zo'n verhaal kan het verbinden van IJburg II met Almere alleen maar meer goeds brengen aan compensatie. Het overschilderen van een Rembrandt door Karel Appel is dan een aanwinst voor de kunst.

Melchers' sterke kant is de aanstekelijke manier waarop hij schrijft over zijn vondsten en de avonturen daaromheen. Vergaderen tekentafels zijn niks voor hem, hoewel hij weet dat daar de dingen worden bepaald. Dat is te merken en het maakt dit boekje vooral leesvoer voor de Prikkebeens onder ons. En voor de bewoners van IJburg I, die willen weten wat zich onder hun voeten allemaal heeft afgespeeld. ■

Marten Bierman

Tweede druk Havard's 'Pittoreske reis' weer verkrijgbaar

Op 7 april van dit jaar werd tijdens ons 40-jarig jubileumfeest in Enkhuizen het eerste exemplaar van dit jubileumboek uitgereikt en startten we met de verkoop. Dit boek, waarvan de originele versie in 1873 in het Frans verscheen onder de titel *La Hollande pittoresque, voyage aux villes mortes du Zuiderzée*, werd door onze vereniging – in een nieuwe vertaling van Lex Wapenaar – samen met Mastix Press uitgegeven. Het is een luxe uitvoering, vergezeld van een klein magazine *De IJsselmeer*, dat uitgebreid ingaat op de huidige situatie waarin het IJsselmeergebied verkeert. Het jubileumboek kreeg veel belangstelling uit alle hoeken van Nederland.

Diverse musea hebben er een thema aan gewijd of er naar verwezen en er verschenen diverse artikelen in kranten en tijdschriften. De verkoop, zowel via onze vereniging als ook in de boekhandel, heeft onze verwachtingen overtroffen en de eerste druk van 3.000 exemplaren was aan het eind van de zomer uitverkocht. We hebben daarom besloten tot een kleine tweede druk. Hierbij is geen concessie gedaan aan de kwaliteit, zoals harde kافت en papier. Ondanks de kleine oplage kunt u het boek nu weer bij ons bestellen voor de uiterst lage prijs van slechts € 17,50 (inclusief verzendkosten) via de website: www.IJsselmeervereniging.nl. Daarna is het echt OP=OP.

IJmeerlijn kan het RRAAM uit

Recent verscheen het Rijk-Regioprogramma Amsterdam-Almere-Markermeer (RRAAM) met voorstellen over toekomstige verstedelijking, bereikbaarheid, natuur en recreatie. Kernvraag is: wordt Almere met Amsterdam verbonden via de bestaande Hollandse Brug of met een nieuwe brug of tunnel dwars door het IJmeer. Gezien de aangedragen onderbouwing is de keuze eenvoudig: via de Hollandse Brug bij Muiden. De nieuwe

IJmeerlijn is veel te duur. Dat was deze al als onderdeel van de afgeblazen Zuiderzeelijn (Amsterdam-Groningen dwars door het IJmeer). Als aparte lijn over een brug of door een tunnel wordt het helemaal een schip van bijleggen.

De Hollandse Brug-variant tast het minst de openheid en de natuur aan, en de IJmeerlijn het meest. Volgens RRAAM moet natuurschade worden gecompenseerd en moeten natuurwaarden van het doorsneden water zelfs verbeteren ten opzichte van nu. Dat is extra duur en het is de vraag of groot open water zich laat compenseren met hier en daar een vooroever, moeras of bank in bijvoorbeeld de Hoornse Hop. Het wordt er immers alleen maar droger op.

Toch wordt er nog niet gekozen voor de Hollandse Brug. Waarschijnlijk omdat Almere en Amsterdam blijven pleiten voor een verstedelijking te water in het IJmeer: de dubbelstad. Een brug of tunnel dwars door het IJmeer is daarvan een wezenlijk onderdeel. Ondanks dat voor Almere RRAAM maar een groei voorziet van 60.000 woningen tot 2040, terwijl dit eerder nog 100.000 woningen betrof. Uitgangspunt was maximale economische groei, maar vanwege de crisis worden er waarschijnlijk minder woningen gerealiseerd. En die kunnen natuurlijk heel goed bindend in Flevoland worden opgevangen. Daar is

ook zonder kleerscheuren tussentijds te stoppen als het verder tegenvalt.

De dubbelstad is een bestuurlijk bedenkfel, waarbij wordt aangenomen dat een nog inniger oriëntatie op Amsterdam goed is voor de ontwikkeling van Almere. Betere verbindingen werken echter veelal ten nadele van het zwakste stedelijke gebied, in dit geval Almere. Neem de Westerscheldetunnel. De verwachting was dat deze een positieve impuls zou geven aan de werkgelegenheid in Zeeuws-Vlaanderen. Het omgekeerde gebeurde: de werkgelegenheid verplaatste zich naar het noorden. Voor een plaats met zoveel uitgaande pendel als Almere is dit gevaarlijk. Nog meer slaapstad is het perspectief. Voor een zelfstandige stedelijke ontwikkeling moeten verbindingen goed zijn, maar niet al te goed. Zo bezien is de Hollandse Brug-variant geknipt voor Almere. Overigens is de Hollandse Brug-variant ook aantrekkelijk vanwege Natura 2000. Inbreuken daarop, zoals een IJmeerlijn, doorlopen een vaste procedure. Mocht de IJmeerlijn niet vanwege de hoge kosten van tafel gaan, dan zal de juridische natuurbescherming daar ongetwijfeld toe dwingen. De rijksstructuurvisie kan maar één kant op.

Ook Amsterdam blijft zich wanhopig vastklampen aan buitendijks gedroomd. De beslissing over de IJmeerlijn is daarom vanwege de crisis uitgesteld tot 2020/2025. Liever geen beslissing dan een goede, vinden ze kennelijk in de hoofdstad. Inmiddels graait het nieuwe kabinet flink uit het infrastructuurfonds voor andere, nijpender zaken. En hebben CPB en Planbureau voor de Leefomgeving in een second opinion bevestigd dat een IJmeerlijn een welvaartsverlies van 0,5 miljard tot 1,5 miljard euro veroorzaakt, plus een niet nader gekwantificeerd negatief effect op natuur en landschap. Uitstel is het begin van afstel, zo weten we van de Markerwaard. Het overige IJmeer en Markermeer zijn bijna gered. Met dank aan de crisis... dat wel. ■

Marten Bierman

32 verrassingen aan *de voormalige Zuiderzee*

Tachtig jaar na het dichten van de Afsluitdijk gaan twee dames op rondreis langs de voormalige Zuiderzeekust en berichten zij ons over 32 dorpen en stadjes. Ze kijken wat er nog over is, en wat er is veranderd.

De reis gaat langs tien plaatsen in Noord-Holland, elf in Het Gooi en langs de Randmeren en elf in Friesland en de Nieuwe Polders. Het is een verrukkelijk cadeauboekje geworden, met poëtische reisjournalistiek en verrassende foto's. Het is een toeristisch gidsje en gelukkig geen droog boekje met fietsroutes en wandelplattegrondjes. Het is een appetizer, die u warm maakt om zelf ook eens te gaan kijken, en de maaksters laten het aan uzelf over waar u wat wilt gaan zien. Ze bieden u een 60-tal adressen van musea, bezoekerscentra en kastelen. En ze geven internetsites: onder andere een site waar alle vogelkijkplekken in Nederland op staan, en sites met loop- en fietsroutes.

De maaksters laten vissers, schippers en palingrokers aan het woord. Ze brachten een bezoek aan pannenkoekenhuisen, strandtenten en paviljoens. Er komt veel aan bod: de stront-race, de kleinste haven van Europa, de planologie van Almere, de Bataviawerf en heel veel geschiedenis. Verhalen van eeuwen geleden, maar ook van vissers en 'nabestaanden' van de

Zuiderzee. De plekjes die zij bezoeken, zijn vaak onbekend, zoals Klein Mokum in Hoorn of de Melk Drive in Muiderberg, en toch zo dicht bij huis.

De tekst geeft informatie en een sfeertekening. Het lijkt alsof Marja Slinkert mensen spontaan heeft aangesproken en daarmee veel verhalen loskreeg. De foto's zijn juweeltjes. Marina Goudsblom heeft een liefdevol oog voor romantische plekjes. Jammer dat nogal wat foto's geen recht wordt gedaan, doordat de boekontwerper blijkbaar een voorliefde heeft om de foto's over de middenrand van het boek te plaatsen. Desondanks zeker een aanrader. ■

32 verrassingen aan de voormalige Zuiderzee
Marina Goudsblom & Marja Slinkert
Kosmos Uitgevers - 2012
ISBN 978 90 215 5232 3
Prijs € 19,95

Na de uitreiking deed Martin Bierman zelf ook mee aan het schilderen van het weidse en nog ongeschonden uitzicht.

Ir. Marten Biermanprijs: hart onder de riem voor URK Briest

Op zaterdag 8 september, een zonovergoten dag op een van activiteiten bruisend Urk, werd voor de tweede maal de Ir. Marten Biermanprijs uitgereikt, ditmaal aan URK Briest, het actiegcomité van de Urker bevolking dat strijdt tegen de komst van het grootste Nederlandse windturbinepark. Voor de actiefste leden Leen van Loosen, Lucia de Vries, Tiemen Roos en Geert Snijder was er een glazen kunstwerkje en een oorkonde met de tekst 'Voor haar creatieve, vasthoudende en moedige strijd voor het behoud van het eeuwenoude open landschap op en rond het voormalig eiland Urk, kennen de ledenvergadering en bestuur van de IJsselmeervereniging de tweejaarlijkse Ir. Marten Biermanprijs toe aan de leden van de actiegroep Urk Briest'.

Mogelijkheden

De Ir. Marten Biermanprijs was in 2010 het afscheidscadeau voor de vertrekkende voorzitter van de IJsselmeervereniging Marten Bierman. De prijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan een persoon, instelling of groep die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het behoud van het landschap en de natuur en de cultuurhistorische

waarden van het IJsselmeergebied. Eerder ging de prijs naar de actiegroep de Kwade Zwaan voor haar verzet tegen een slibdepot in het Markermeer en de komst van de buitendijkse wijken van Almere.

Ook dit jaar reikte Marten Bierman de prijs zelf uit. Naast felicitaties had hij bemoedigende woorden voor het actiegcomité. In februari besloot de Raad van State de vergunning in het kader van het Rijksinpassingsplan niet te vernietigen. Daarmee is een belangrijke slag voor de Urkers verloren. Binnenkort zal de procedure bij de Raad van State worden voortgezet op basis van de overlast (geluid en slagschaduw) van de turbines en de gevolgen voor beschermde diersoorten van het mega turbinepark. Bierman ziet nog veel mogelijkheden om de strijd voort te zetten. Zoals bij het Europese Hof, waar nog om een uitspraak moet worden gevraagd over het bouwen van het industriële windturbine park in het Natura 2000-gebied waarin Urk ligt.

Het comité krijgt de steun van de IJsselmeervereniging. Voorzitter Jos Teeuwisse: 'Het windturbinepark brengt een ongekende schade toe aan natuur, land-

schap en cultuurhistorische waarden van het IJsselmeergebied.'

Na de bijeenkomst konden de aanwezigen aan de voet van de vuurtoren een schilderij maken van het weidse en nog ongeschonden uitzicht over het IJsselmeer. Daar werd druk gebruik van gemaakt.

Vaarwel IJsselmeer

Tijdens de bijeenkomst droeg Klaas van Urk het gedicht 'Vaarwel mijn IJsselmeer' voor, gebaseerd op het gedicht van de historische Urker dichteres Mariap van Urk, ter gelegenheid van de afsluiting van de Zuiderzee ('Vaarwel mijn Zuiderzee'). Een citaat: *'de wieken van de molens, zij went'len kreunend aanstonds dag en nacht. En rusten niet, zij moeten blijven draaien, omdat er opbrengst van ze wordt verwacht.'* ■

